
ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

УДК 005.915:658. 14/.17:62

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

П. В. Тархов, д-р екон. наук, професор;

Т. А. Жукова, асистент;

Ю. Г. Савченко, студент,

Сумський державний університет, м. Суми

У статті розглянуто теоретичні аспекти поняття «управління фінансовими потоками» і досліджено практичне застосування даного поняття для ефективної діяльності підприємств машинобудівної галузі.

Ключові слова: фінансові потоки, управління фінансовими потоками, фінансовий потенціал.

В статье рассмотрены теоретические аспекты понятия «управление финансовыми потоками» и исследовано практическое применение данного понятия для эффективной деятельности предприятий машиностроительной отрасли.

Ключевые слова: финансовые потоки, управление финансовыми потоками, финансовый потенциал.

ВСТУП

Від розвитку промислового комплексу сьогодні безпосередньо залежить стан усієї економіки країни. Серед галузей промисловості провідне місце посідає машинобудування, оскільки воно тісно пов'язане з іншими видами економічної діяльності: машинобудування займається виробництвом машин, устаткуванням, що забезпечують виробництво товарів і послуг підприємствам інших галузей, стимулюючи тим самим їхній розвиток. Тому для подальшого інтенсивного розвитку всієї промисловості необхідно забезпечити достатньо високий рівень діяльності машинобудівної галузі.

Сучасний стан економічного розвитку суб'єктів господарювання характеризується великою кількістю різного роду тенденцій, серед яких домінують процеси, сформовані під впливом світової фінансової кризи 2008-2009 років [1]. Успішне функціонування в сучасних ринкових умовах вимагає від підприємств ведення жорсткої конкурентної боротьби, гнучкого реагування на доволі неоднозначні зміни ситуації як на ринках, так і в галузях, де функціонують підприємства. Успіх діяльності підприємств залежить від їх здатності змінювати структуру свого бізнесу, впроваджувати нові зразки продукції у своє виробництво, займатися раціональним і цільовим інвестуванням, тобто від можливості сучасних підприємств. Як наслідок, підприємства стикаються із труднощами у фінансуванні поточної діяльності, особливо підприємства машинобудівної галузі, у яких, на відміну від орієнтованих на споживчий ринок, виробничий цикл триваліший за термінами і вимагає більших обсягів

інвестицій та фінансування. У вітчизняній теорії та практиці недостатньо розвинуті теоретичні та методичні підходи у вирішенні завдань підвищення ефективності формування, іншими словами, відсутні чітко функціонуючі організаційні системи управління раціонального використання фінансовими ресурсами машинобудівної галузі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальність та практична значущість досліджень, обумовлених прагненням вітчизняних машинобудівних підприємств, гарантовано забезпечити достатній рівень їх економічного розвитку в умовах нестабільності та значної непрогнозованості якісних та кількісних параметрів попиту на продукцію промислового призначення. Дослідження діяльності підприємств машинобудівного комплексу та ефективного використання фінансових ресурсів як складової фінансових потоків галузі здійснюється постійно. Управління фінансовими потоками підприємств - це тема, що знаходила відображення у працях Ю. Плющевської та Л. Старикової, М. В. Ніколайчука, І. П. Гринчука, Л. В. Петіна, І. О. Бланка, М. А. Юдіна, В. Я. Карковської та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Галузева структура машинобудування України, незважаючи на проблеми перехідного періоду, залишається достатньо різноманітною.

Світова фінансова криза відкрила хронічні проблеми машинобудівної промисловості України, криза призвела до збільшення кількості фінансово неспроможних підприємств у галузі. В Україні наслідки світової фінансової кризи мали гірші прояви через її накладання на системну структурну кризу економіки, високу залежність від експортних ринків, надмірну матеріало- та енергоємність виробництва.

В умовах турбулентної економіки, якій притаманні різкі непередбачувані коливання в різні боки і коли на ринку вони стають дедалі частішими, неможливо виробити ефективного плану дій через непрогнозований стан у майбутньому [2]. Тому для прийняття управлінських рішень необхідно мати інформацію про всі сфери діяльності підприємства. Однією з найважливіших складових структури підприємства є управління фінансовими потоками.

Метою цієї статті є аналіз того як на практиці використовуються основні напрями управління фінансовими потоками підприємства машинобудівної галузі на основі детальної оцінки та імітації різних ситуацій, аналізу факторів впливу на фінансово-економічний стан підприємства.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Управління фінансовими потоками являє собою систему дій з реалізації організаційних, стратегічних і тактичних (оперативних) рішень, спрямованих на забезпечення ефективності процесів формування, розподілу, використання, перерозподілу та організації обороту фондів грошових коштів (та їх еквівалентів у негрошовій формі) для реалізації основної мети діяльності підприємства.

Серед вітчизняних і закордонних економістів найбільш відоме визначення «управління фінансовими потоками» належить Бланку І.А. і формулюється як «система принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів підприємства і організацією їх обороту».

Основна мета діяльності підприємства полягає у досягненні оптимального поєднання збільшення добробуту власників і стійкості положення (прибутковості) підприємства в поточному та перспективному

періодах і повністю збігається з основною метою управління фінансовими потоками.

Організаційні завдання у галузі управління фінансовими потоками, спрямовані на досягнення основної мети управління фінансовими потоками, включають:

- розроблення та впровадження необхідних організаційних документів з управління фінансовими потоками;

- створення та інтеграцію процесу управління фінансовими потоками в єдину систему управління підприємства.

Стратегічні завдання управління фінансовими потоками полягають у:

- забезпеченні високого рівня стійкості підприємства у процесі його розвитку;

- розробленні та впровадженні довгострокової стратегії управління фінансовими потоками окремих підрозділів;

- створенні ефективних схем перерозподілу фінансових потоків між підрозділами або дочірніми підприємствами усередині.

Тактичні (оперативні) задачі управління фінансовими потоками полягають у:

- ефективному регулюванні фінансових потоків;

- забезпеченні оптимального використання фондів грошових ресурсів (і їх еквівалентів);

- підтримка постійної платоспроможності підприємства;

- збільшенні чистого фінансового потоку.

Виконання зазначених завдань забезпечується за допомогою набору функцій управління: організації, планування, контролю, обліку і аналізу фінансових потоків підприємства.

Для оцінки фінансової стабільності підприємства машинобудівної галузі необхідно виділити певний набір показників і на основі їх відповідності існуючим нормам доцільно приймати рішення щодо вдосконалення фінансових аспектів діяльності підприємства.

Одним з основних показників, що визначає конкурентоспроможність підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках, є фінансовий потенціал підприємства. Він охоплює фінансову сферу діяльності підприємства, характеризує фінансові можливості його розвитку.

Існує велика кількість визначення фінансового потенціалу[3]:

- сукупність наявних фінансових ресурсів, можливостей системи щодо їх залучення та ефективного управління для досягнення тактичних цілей та стратегічної мети підприємства – максимізація вартості підприємства у довгостроковому періоді;

- обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат;

- потенціал, який визначається обсягом, складом і структурою джерел фінансування (пасивів) підприємства, тобто частина економічного потенціалу;

- потенційні фінансові показники виробництва (прибутковість, ліквідність, платоспроможність), потенційні інвестиційні можливості.

В умовах нестабільного ринку, коли особливо важко ефективно прогнозувати результати діяльності підприємства, мобільність власних фінансових ресурсів, тобто можливість швидко змінити напрям використання фінансових ресурсів, стає визначальним фактором для підтримання сталого розвитку підприємства. Оскільки прийняття управлінських рішень має інтуїтивний характер, то виникає необхідність постійного аналізу фінансового стану підприємства.

Для ефективного управління фінансовими потоками необхідно аналізувати діяльність підприємства у двох напрямках:

- аналіз показників у динаміці, що дозволяють виявити та попередити негативні тенденції у функціонуванні фінансової діяльності підприємства;
- аналіз моментних показників, що характеризують поточний фінансовий стан підприємства та можуть бути використані як основа для короткострокових управлінських рішень; оцінка показників проводиться на основі порівняння з нормативними значеннями даних показників (табл.1)

Таблиця 1 - Нормативні значення фінансових показників

Показник	Критерій
Коефіцієнт автономії	$0,5 < K_a \leq 1$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$0,35 < K_{л} \rightarrow \max$
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$0,06 < K_p \leq 1$
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	$0,5 < K_{нкд} \rightarrow \max$

Зважаючи на високу наукову та капіталомісткість машинобудівної галузі, значну увагу слід приділяти забезпеченості підприємств власним капіталом. Для цього необхідно проводити аналіз рівня заборгованості підприємства щодо власного капіталу та частки короткострокової кредиторської заборгованості в сумі загальної заборгованості.

Незначна частка залученого капіталу свідчить про низьку залежність підприємства від стану фінансового ринку та невисокий рівень здатності до коливань світової фінансової кон'юнктури, тобто низький рівень конкурентоспроможності (продукція вітчизняної машинобудівної галузі займає 112-те місце за індексом глобальної конкурентоспроможності).

Останнім часом на багатьох машинобудівних підприємствах, у період посилення кризових явищ, рівень заборгованості почав стрімко зростати, що обумовлено підвищенням міжнародної конкуренції, зменшенням попиту на продукцію вітчизняних підприємств машинобудівної галузі, зниженням ліквідності активів підприємств і, як результат, – використанням короткострокових банківських кредитів як джерел фінансових ресурсів для оперативного управління діяльністю підприємства.

До особливої дестабілізації фінансової стабілізації на підприємстві призводить збільшення частки короткострокової кредиторської заборгованості в сумі загальної заборгованості, оскільки момент погашення заборгованості настає впродовж року і в умовах браку фінансових ресурсів може призвести до труднощів при оплаті боргу, особливо при неефективному управлінні боргами й у випадках негативного прогнозу розвитку.

Основними кроками щодо поліпшення фінансового стану підприємства має бути створення позитивного кредитного іміджу підприємства шляхом залучення виробника до світових фінансових ринків, який має бути використаний як інструмент для збільшення довгострокового кредитування підприємства й оновлення основних виробничих фондів.

Для швидкого територіального перерозподілу розміщення машинобудівних підприємств основною проблемою на сучасному етапі є брак коштів на відновлення матеріально-технічної бази та підвищення технологічного рівня. Від цього залежить конкурентоспроможність промислової продукції і місце підприємства на національному та світовому ринках. Для отримання необхідних інвестиційних ресурсів

вітчизняним машинобудівним підприємствам та промисловості загалом необхідно створити ефективний механізм залучення фінансових ресурсів.

Так, на ВАТ «Сумське науково-виробниче об'єднання ім. М. В. Фрунзе» спостерігається стрімке зростання поточних фінансових інвестицій. У 2008 році інвестиційні надходження склали 386,7 млн грн, а в 2010 році – 458,6 млн грн. Підприємством на період до 2015 року планується збільшення інвестицій на 15-18 відсотків.

Традиційно інвестування суб'єктами господарювання починається з пошуку джерел фінансування, що має місце на першому етапі управління технічним та технологічним оновленням. На етапі світової фінансової кризи з малою ймовірністю одержати необхідні ресурси українські підприємства можуть на фондовому ринку шляхом емісії акцій та облігацій, а також за рахунок банківського кредитування.

Для виходу машинобудівного підприємства на фондовий ринок, спочатку слід визначити, розміщення якого виду цінних паперів буде більш вигідним для нього. Якщо розглядати вихід на ринок капіталів з позиції зменшення вартості інвестиційних ресурсів, доцільно провести продаж акцій. У свою чергу, це створює загрозу поглинання підприємства конкурентами, що об'єктивно залишається головним недоліком такого роду заходів. У такому випадку для збереження у власності контрольного пакета акцій краще здійснювати продаж облігацій. Важливою для залучення інвестицій є також форма власності машинобудівного підприємства та можливість участі у його статутному фонді інвесторів. Особливого статусу тут набувають корпорації машинобудівного комплексу, оскільки саме їх прийнято вважати осередками концентрації фінансових ресурсів у всіх її формах. Для збільшення розміру статутних фондів корпорацій необхідно створити відповідні умови для залучення фізичних осіб з власним капіталом. Інвестором може стати будь-який громадянин України і отримувати доходи у вигляді дивідендів відповідно до чинного податкового законодавства. Для стимулювання індивідуального інвестування необхідно забезпечити вільний доступ до інформації про переваги залучених фондових активів машинобудівних підприємств.

Ще одним джерелом фінансування є внутрішнє інвестування у межах підприємства за рахунок прискореної амортизації. Отримані кошти від інвестицій машинобудівне підприємство може використати у таких напрямках: розширення обсягів виробництва; введення інновацій; розширення виробничої бази; вихід на світовий ринок; диверсифікація господарської діяльності.

Фінансовий потік підприємства, особливо машинобудівної галузі, визначається як сукупність розподілених у часі надходжень та витрат фондів грошових ресурсів та прирівняних до них фінансових еквівалентів підприємства, утворених господарською діяльністю за визначений проміжок часу, що акумулюються та аналізуються фінансовою службою підприємства.

Як бачимо, функціонування системи оперативного управління фінансовими потоками являє собою складно організований, безперервний процес обміну і перерозподілу інформаційних потоків між структурними підрозділами підприємства, основним завданням якого є оптимізація руху фінансових потоків з метою досягнення найбільшого прибутку за умови дотримання необхідного рівня ліквідності та мінімізації ризиків [6].

У процесі управління фінансовими потоками керівництво суб'єкта господарювання повинне дотримуватися таких принципів [7]:

1) спочатку необхідно визначити цілі організації, потім прагнути до їх втілення з використанням стратегій управління фінансовими потоками як інструмента;

2) управління фінансовими потоками може зробити максимальний внесок у збільшення та збереження фінансової стійкості;

3) в управлінні портфелем замовлень пріоритет повинен віддаватися укладанню довгострокових контрактів, які відповідають певним стандартам якості та рівня прибутковості;

4) управління ризиками являє собою надзвичайно важливе для керівництва завдання, оскільки ефективність виробничої діяльності залежить не лише від її прибутковості, але й від здатності до ризику.

Одним з основних інструментів, що дозволяють оптимізувати управління фінансовими потоками підприємства, є методика імітаційного моделювання. Вона включає такі структурні елементи:

- постановка і вирішення задач оптимального планування, розроблення програм залучення і розміщення ресурсів на плановий період, обґрунтування перспективної цінової політики, формування фінансових планів;

- складання платіжного календаря за видами залучених ресурсів (власні, позикові, залучені);

- проведення аналізу впливу варіантів розподілу вільних коштів на рівень прибутковості організації. Оцінка економічної доцільності окремих управлінських рішень, прийнятих службами підприємства, з точки зору управління ресурсами;

- дослідження ліквідності балансу в найближчій і віддаленій перспективі, прогноз загального фінансового стану організації.

Імітаційна модель відповідає основним принципам роботи підприємства і передбачає перетворення потоку залучених фінансових ресурсів у потік розрахунків і платежів.

Схему основних фінансових потоків підприємства можна побудувати на базі структурної моделі (рис. 1).

Вхідний потік власних, позикових і залучених фінансових ресурсів трансформується у потік фінансових вкладень на виході.

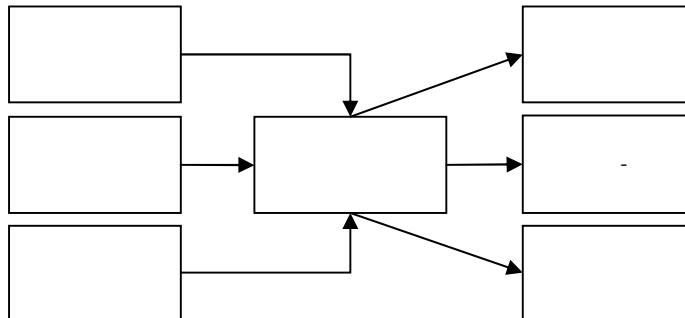

Рисунок 1 - Схема основних фінансових потоків підприємства

Імітаційні моделі допомагають пов'язувати в єдине ціле діяльність усіх підрозділів підприємства. На цій основі стає можливою ефективна організація всієї системи оперативного і стратегічного планування. Завдяки застосуванню потокових підходів інформація про діяльність суб'єкта господарювання та його служб набуває стислу і форму, що легко читається. Вона добре піддається кількісному і якісному (змістовному) аналізу. Потокова картина діяльності організації значно полегшує як оперативне управління, так і перспективне планування її роботи.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вище наведені факти та аналізуючи існуючі тенденції розвитку машинобудування, слід виділити необхідність функціонально зорієнтованого підходу до управління фінансовими потоками, що є

гарантією збереження конкурентоспроможності підприємств та можливості завоювання зовнішнього ринку.

Визначені нами ефективні схеми управління фінансовими потоками дають підстави сподіватися на позитивні наслідки у розвитку машинобудування, а саме: покращання матеріально-технічного та інформаційного забезпечення, розвиток персоналу на основі мотивації, покращання умов праці та формування соціальної інфраструктури, покращення показників ефективності, формування ефективного механізму контролю, покращання внутрішньогосподарського виробничого процесу за рахунок підвищення інноваційної активності та інвестиційної привабливості.

Для періоду формування ринкових відносин питання управління та перерозподілу фінансових потоків залишається актуальним, особливо на етапі структурної перебудови на регіональному рівні та розроблення ефективного підходу до вирішення найважливіших фінансово-економічних проблем машинобудівної галузі.

SUMMARY

FINANCIAL FLOWS OF MANUFACTURING ENTERPRISES

*P. V. Tarhov, T. A. Gukova, Y. G. Savchenko,
Sumy State University, Sumy, Ukraine*

In the article theoretical aspects of the concept of management of financial flows and study of the practical application of this concept for the effective operation of enterprises of machine building industry are considered.

Key words: cash flow, management of financial flows, financial potential.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гринчук І. П. Сучасні економічні проблеми фінансування машинобудівних підприємств України / І. П. Гринчук, М. В. Ніколайчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 6, Т. 3. – С. 75–79.
2. Котлер Ф., Касліоне Дж.А. Хаотика: управління та маркетинг в епоху турбулентності: пер. з англ. – К.: Хімджест, ПЛАСКЕ, 2009. – 208 с.
3. Петришин Н. Я. Система стратегічних показників діяльності машинобудівних підприємств / Н. Я. Петришин // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С.173–184.
4. Шагуров О. О. Стан і тенденції розвитку машинобудування в Україні / О. О. Шагуров // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3. – С. 57–63.
5. Колісник М. К. Стан підприємств машинобудування в Україні і можливі шляхи виходу з кризи за допомогою стратегії інтеграції / М. К. Колісник // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 163–173.
6. Куницына Н. Н. Управление финансами корпораций: региональный аспект: монография / Н. Н. Куницына, Д. Г. Бженникова. – Ставрополь: Сервисшкола, 2006. – 204 с.
7. Стоянова Е. В. Финансовый менеджмент / Е. В. Стоянова. – М.: Перспектива, 2004. – 369 с.
8. Данилишин Б. Машинобудування відновлює свої позиції // Урядовий кур'єр. – 2009. – №194 – С.4.
9. Карковська В. Я. Інвестиції в основний капітал - головний напрямок підвищення якості інвестиційного потенціалу машинобудування / В. Я. Карковська // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. – 2008. – № 611. – С. 54-59.

Надійшла до редакції 8 червня 2012 р.